

Wiesława Włodarczyk-Guzek*

DZIAŁALNOŚĆ FINANSOWA A PROGRAMY STABILIZACYJNE
MIĘDZYNARODOWEGO FUNDUSZU WALUTOWEGO

Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) spełnia dwojakie funkcje. Z jednej strony instytucja ta czuwa nad utrzymaniem określonego porządku i przestrzeganiem stosowania przez kraje ustalonych reguł gry w zakresie stosunków walutowych i polityki walutowej. Z drugiej zaś strony, Fundusz gromadzi zasoby pieniężne, które czasowo stawia do dyspozycji swoich członków w formie kredytów średnioterminowych, a ostatnio również i długoterminowych. Od 1970 r. przydziela ponadto bezzwrotnie pewne sumy kreowanych przez siebie środków płatniczych.

Działalność kredytowa MFW przeszła bardzo znaczne przemiany. J. Gold porównuje system kredytowy obowiązujący w pierwszych latach działalności Funduszu do monolitu¹. Funkcjonowały jednolite dla wszystkich rodzajów ciągnięć zasady przyznawania kredytów, dokonywania ich spłat i wnoszenia oprocentowania². Dużą rolę w ewolucji działalności kredytowej MFW odegrała zmiana struktury członkowskiej tej organizacji. Wraz z szerokim przystąpieniem do Funduszu krajów rozwijających się powstała konieczność zaspokojenia ich specyficznych potrzeb.

Zmiany zasad działalności kredytowej MFW doprowadziły do wypracowania znacznej elastyczności w udostępnianiu zasobów Funduszu jego członkom. Obecnie system kredytowy składa się z kilku rodzajów kredytów, których uzyskanie obwarowane jest spełnieniem pewnych warunków przez kraje członkowskie.

* Dr, adiunkt w Instytucie Handlu Zagranicznego UŁ.

¹ J. G o l d, Financial Assistance by the International Monetary Fund. Law and Practice, IMF, Washington, D.C. 1980, s. 24.

² Obok transzy złotej były to jedynie - pierwsza i wyższe transze kredytowe.

Dla określenia tych warunków stosowany jest angielski termin "conditionality"³, który jednak nie znajduje odpowiednika w języku polskim, w związku z czym wymaga sformułowania opisowego. Zasada uwarunkowanego dostępu do zasobów MFW mimo, iż nie sformułowana w statucie organizacji, jest powszechnie stosowana w jej działalności kredytowej. Składają się na nią cztery reguły:

1. Możliwość korzystania z zasobów Funduszu w celu rozwiązania problemów bilansu płatniczego uzależniona jest od gotowości kraju do realizacji działań dostosowawczych. Podjęcie programu dostosowawczego jest nieodzowne dla każdego kraju borykającego się z kłopotami płatniczymi. Zasada uwarunkowanego dostępu do zasobów Funduszu pomaga osiągnąć równowagę płatniczą przy finansowym, technicznym i moralnym poparciu MFW.

2. Działania dostosowawcze muszą być zgodne z celami Funduszu. Równowaga bilansu płatniczego powinna być uzyskana bez wprowadzenia restrykcji w dziedzinie handlu i rozliczeń międzynarodowych.

3. Równowaga bilansu płatniczego powinna być osiągnięta w okresie od 5-8 lat.

4. Działania stabilizacyjne powinny doprowadzić do takiej poprawy sytuacji płatniczej członka, aby był on w stanie dokonać spłaty kredytów zaciągniętych w Funduszu. Korzystanie z zasobów MFW jest czasowe tak, aby były one dostępne dla wielu krajów członkowskich.

Warunki na jakich udostępniane są środki Funduszu zależą od charakteru problemów płatniczych kraju ubiegającego się o pomoc, rozmiaru i charakteru środków o jakie zabiega dany kraj oraz od jego gotowości do realizacji działań dostosowawczych.

Środki finansowe Funduszu można podzielić na bezwarunkowe (non-conditionality), słabo uwarunkowane (low-conditionality) i silnie uwarunkowane (high-conditionality)⁴.

Do mechanizmów finansowych o charakterze bezwarunkowej pomocy

---

³ J. G o l d, Conditionality, IMF, Washington, D.C. 1979, s. 1.

⁴ S. D e l l, On Being Grandmotherly: the Evolution of IMF Conditionality, IMF, Washington, D.C. 1981, s. 14-24.

należą specjalne prawa ciągnięcia⁵ oraz transza rezerwowa⁶. Słabo uwarunkowanymi środkami natomiast są: pierwsza transza kredytowa⁷, kredyty kompensacyjne⁸, mechanizm finansowania zapasów buforowych⁹ oraz kredyty naftowe¹⁰. Kredyty objęte słabymi uwarunkowaniami otrzymuje się po przedstawieniu programu przewyciężenia deficytu płatniczego. W przeciwieństwie do silnie uwarunkowanych środków Funduszu, w przypadku low-conditionality program nie musi być uzgodniony ze specjalistami z Funduszu, powinien natomiast jedynie zawierać zapewnienie kraju o podjęciu kroków zmierzających do wyjścia z deficytu finansowego, przy czym wybór środków pozostawiono

⁵ Specjalne prawa ciągnięcia (Special Drawing Rights) stanowią międzynarodowy środek rezerwowy kreowany przez MFW na mocy pierwszej poprawki do statutu od 1969 r. i automatycznie przydzielany krajom uczestniczącym w porozumieniu o SDR-ach.

⁶ Część kwoty członkowskiej wnoszona jest do Funduszu w walutach wymiennalnych lub zgodnie z aktualną definicją MFW w walutach swobodnie wykorzystywanych. W przypadku wystąpienia trudności płatniczych kraj może zakupić w Funduszu waluty obce za własną walutę w ilości nie przekraczającej tej części kwoty. Stąd też przez transzę rezerwową rozumie się różnicę między wysokością kwoty a zapasem waluty kraju członkowskiego będącym w posiadaniu Funduszu.

⁷ Zakupy walut obcych w MFW na sumę przekraczającą transzę rezerwową dokonuje się w ramach czterech transz kredytowych - każda po 25% kwoty członkowskiej. Wykorzystanie pierwszej transzy kredytowej zwiększa zapas waluty kraju członkowskiego będącej w posiadaniu MFW o 25% kwoty członkowskiej, co przy jednoczesnym wykorzystaniu transzy rezerwowej wynosi 125% kwoty członkowskiej.

⁸ Kredyty kompensacyjne (compensatory financing facility) zostały wprowadzone w 1963 r. w celu finansowania deficytów bilansu płatniczego powstałych w związku ze spadkiem wpływów eksportowych głównie krajów surowcowych spowodowanych przyczynami niezależnymi od danego kraju. Od 1981 r. mechanizm kredytów kompensacyjnych może być wykorzystywany również przez kraje, które popadły w trudności płatnicze wskutek wzrostu kosztów importu zboża. Ogólny limit ciągnięć w ramach CFF wynosi 105% kwoty członkowskiej niezależnie od polityki transzowej i innych mechanizmów kredytowych.

⁹ Mechanizm finansowania zapasów buforowych (buffer stock financing facility) został wprowadzony w 1969 r. dla krajów, które biorą udział w finansowaniu zapasów interwencyjnych utworzonych w ramach międzynarodowych porozumień surowcowych (cyna, cukier, kakao, kauczuk) zawieranych pod auspicjami ONZ. Ciągnięcia tego typu nie zmniejszają zdolności zaciągania kredytów zgodnie z polityką transzową i innymi kredytami. Ogólny limit ciągnięć wynosi 45% kwoty członkowskiej.

¹⁰ Kredyty naftowe (oil facility) zostały uruchomione w 1974 r. w celu finansowania zwiększonych wydatków na import ropy naftowej. Środki w ramach tego mechanizmu rozdysponowano w latach 1974-1977.

do uznania kredytobiorcy. We wszystkich innych przypadkach wystąpienia trudności ze zrównoważeniem bilansu płatniczego, kraj członkowski może uzyskać kredyty, ale pod warunkiem spełnienia ostrych uwarunkowań.

Promesy kredytowe (stand-by arrangements)
i promesy rozszerzone (extended arrangements)

Kraj należący do MFW może dokonywać ciągnięć bez promesy kredytowej lub może ubiegać się o uzyskanie porozumienia, które daje mu pewność, że będzie mógł dokonać ciągnięć, jeśli w określonym czasie zaistnieje taka potrzeba¹¹.

Charakter promesy kredytowej określa artykuł XXX (b) statutu. Jest to "decyzja Funduszu zapewniająca kraj członkowski, że będzie on mógł dokonać ciągnięć z rachunku zasobów ogólnych zgodnie z warunkami tej decyzji, w określonym czasie i do określonej sumy"¹². Zapewnienie oznacza, że prośba kraju o zakup walut nie podlega dalszemu rozpatrywaniu przez zarząd Funduszu. Ciągnięcia mogą być dokonywane tylko z takim opóźnieniem, jakie potrzebne jest do przeprowadzenia transakcji i zbadania czy warunki, na jakich promesa została zawarta są przez kraj wypełnione.

Koncepcja promes kredytowych od czasu ich ustanowienia w 1952 r. przeszła znaczne przemiany. Początkowo promesy dawały ich posiadaczom całkowite prawo do dokonania ciągnięć bez spełnienia dodatkowych warunków¹³. Obecnie stały się one głównym instrumentem zasady uwarunkowania pomocy MFW. Pierwotnie promesy kredytowe miały charakter środków bezpieczeństwa i były zawierane w przewidywaniu przyszłych trudności płatniczych. Obecnie, większość krajów trudności te przeżywa już w chwili ubiegania się o promesy. Nadal jednak porozumienia typu stand-by traktowane są jako środki bezpieczeństwa, a niekiedy zawierane przez kraje jedynie w celu uzyskania w oczach innych kredytodawców świadectwa wiarygodności kredytowej.

Obok promes kredytowych rozwinęły się tzw. promesy rozszerzone.

¹¹ The IMF 1945-1965. Twenty Years of International Monetary Cooperation, Volume III: Documents, IMF, Washington, D.C. 1969, s. 228.

¹² Gold; Financial Assistance..., s. 12.

¹³ The IMF 1945-1965. Twenty Years of International Monetary Cooperation, vol. II: Analysis, IMF, Washington, D.C. 1969, s. 533.

Z punktu widzenia prawa oba rodzaje porozumień mają ten sam charakter. Także w praktyce ich stosowania można odnaleźć wiele wspólnych cech. Różnice dotyczą głównie rodzajów kredytów objętych promesami.

Promesy kredytowe z reguły gwarantują możliwość dokonania ciągnień w ramach pierwszej i wyższych transz kredytowych. Promesy rozszerzone obejmują zaś kredyty wykraczające poza transze kredytowe oraz ich połączenia z transzami. Różna jest także długość okresów obowiązywania obu rodzajów porozumień. Tradycyjnie promesy kredytowe udzielane są na okres 12 miesięcy, natomiast rozszerzone obejmują okresy trzyletnie. Nie jest to jednak sztywna zasada. Ostatnie lata, wraz z nasileniem problemów płatniczych przyniosły wydłużenie okresu obowiązywania promes kredytowych. Wiele z nich zawieranych jest na 2 lata, a w wyjątkowych okolicznościach możliwe jest nawet ustalenie okresu porozumienia na 3 lata.

Do uzyskania promes dochodzi w drodze negocjacji między reprezentantami zainteresowanego kraju i przedstawicielami Funduszu. W pierwszej fazie procedury powstaje tzw. list zamierzeń (letter of intent), podpisany przez ministra finansów bądź prezesa banku centralnego. W liście tym, kraj członkowski przedstawia zamierzone działania w dziedzinie przywracania równowagi bilansu płatniczego w okresie obowiązywania umowy. Tak sformułowany program dostosowawczy powinien być zgodny z zasadą uwarunkowanego dostępu do zasobów Funduszu oraz odpowiadać specyficznym okolicznościom, w jakich znajduje się dany kraj.

Promesa kredytowa jest dokumentem sformułowanym przez Fundusz w nawiązaniu do treści listu. Pracownicy MFW przy opracowywaniu promesy kierują się wskazówkami i zaleceniami dyrektora generalnego. Organem, w którego kompetencji leży przyznanie promes jest zarząd MFW.

Promesy określają maksymalną sumę ciągnień, wyznaczają wysokość poszczególnych rat, w jakich kraj członkowski może z nich skorzystać. Formułują także obowiązek przeprowadzania konsultacji między krajem członkowskim a władzami Funduszu w celu zbadania stopnia realizacji programu zawartego w liście zamierzeń.

W latach 1953-1986 zawarto ogółem 588 porozumień typu stand-by, zaś skumulowana wielkość kredytów udzielonych przez MFW w ramach promes kredytowych wyniosła prawie 55 mld SDR, przy czym w roku finansowym 1984 Fundusz zawarł 25 porozumień na sumę 4,3 mld SDR,

rok 1985 przyniósł 24 porozumienia na sumę 3,5 mld SDR, zaś w 1986 roku zawarto 18 porozumień typu stand-by w łącznej kwocie 2,1 mld SDR, a poszczególne sumy kredytów wahały się od kilku do kilkuset mln SDR¹⁴.

Programy przemian strukturalnych

W ostatniej dekadzie największego znaczenia nabrały mechanizmy finansowe objęte silnymi uwarunkowaniami. Można je otrzymać po przedstawieniu programu uzdrowienia gospodarki zmierzającego do wyeliminowania deficytu bilansu płatniczego, uzyskaniu akceptacji programu przez Fundusz oraz zobowiązaniu się zainteresowanego kraju do realizacji tego programu. W 1982 r. udział kredytów silnie uwarunkowanych wynosił 68%, w 1983 r. wzrósł do 78%, a w roku 1984 osiągnął aż 90% globalnej kwoty udzielonych pożyczek¹⁵.

Program przemian strukturalnych winien uwzględniać niezbędny stopień poprawy bilansu płatniczego danego kraju. Fundusz dokonuje szacunków niektórych wielkości gospodarczych w skali makro, prognozuje wpływ zmian określonych parametrów ekonomicznych na zmianę bilansu płatniczego.

Przy uzgadnianiu programu dostosowawczego uwzględnia się prognozę oczekiwanych przepływów kapitałowych między potencjalnym kredytobiorcą a zagranicą, po odzyskaniu przez niego zaufania na rynku międzynarodowym w wyniku wdrożenia programu przemian. Należy bowiem wiedzieć, że realizacja takiego programu umożliwi nie tylko dostęp do dalszej pomocy, ale przede wszystkim kilkakrotnie większy dopływ środków z zagranicy na warunkach rynkowych¹⁶. Fundusz pełni rolę katalizatora ułatwiającego krajom realizującym programy przemian strukturalnych uzyskanie kredytów również z innych źródeł. Oblicza się, że każdy dolar otrzymany z MFW umożliwi uzyskanie 4 dolarów w formie kredytów na warunkach rynkowych.

Szacowany jest także maksymalny poziom produkcji odpowiadający równowadze wewnętrznej. Ocenia się oddziaływanie przepływów masy towarowej między krajem a zagranicą na zmianę cen eksportu w

¹⁴ Annual Report 1986, IMF, Washington, D.C., tab. II. 3, s. 76.

¹⁵ "Życie Gospodarcze" 1985, nr 8, s. 14.

¹⁶ B. Sulimierski, Rozwiązywanie problemów zadłużenia światowego, "Sprawy Międzynarodowe" 1984, nr 4, s. 17.

stosunku do importu. Ocena ta umożliwia wyliczenie realnego kursu walutowego, jaki powinien być wprowadzony, aby uzyskać odpowiedni stan bilansu płatniczego. Jeśli okaże się, że niezbędna jest poprawa konkurencyjności produkcji danego kraju, z reguły zaleca się wówczas dokonanie dewaluacji waluty krajowej. Dla zapewnienia realności tej dewaluacji zaleca się ograniczenie wzrostu płac. Intencją dewaluacji waluty krajowej jest ograniczenie popytu na towary importowane, przy czym powinno to następować pod wpływem działania narzędzi ekonomicznych. Fundusz jest przeciwnikiem zwiększania restrykcji importowych, które nie stymulują wzrostu podaży towarów na eksport.

Stan bilansu płatniczego zależy nie tylko od konkurencyjności wyrobów krajowych na rynku światowym, ale także od poziomu popytu wewnętrznego. Elementem polityki ograniczania popytu jest redukcja różnego rodzaju subwencji, co nie oznacza ich całkowitej eliminacji, chociaż są one poddawane szczegółowej analizie.

Ograniczanie kredytów krajowych, cięcia w wydatkach budżetowych, zwiększanie efektywności funkcjonowania przedsiębiorstw sektora publicznego, zmniejszanie nakładów inwestycyjnych głównie na inwestycje nieprodukcyjne, restrykcyjna polityka fiskalna - to dalsze działania zmierzające do ograniczenia popytu wewnętrznego.

Cechą programów autoryzowanych przez MFW jest zwalczanie inflacji¹⁷. Fundusz stara się łączyć makroekonomiczne zmienne takie jak: płaca realna, stopa zysku i kurs walut obcych w celu racjonalnej alokacji zasobów. Głównie chodzi o to, aby wzrost popytu zakładany w drugim etapie realizacji programu przyczyniał się do wzrostu produkcji, a nie powodował wzrostu cen i importu.

MFW uwzględnia również stronę podażową akceptowanych przez siebie programów¹⁸. Przywiązuje dużą wagę do kontroli kredytów, zorientowania gospodarki na zewnątrz, urynkowienia jej oraz planowania wzrostu. Programy Funduszu zawierają limity kredytów dla sektora publicznego w celu zabezpieczenia niezbędnych środków dla wzrostu podaży towarów. Zakładają także stopniowe znoszenie ograniczeń w wymianie handlowej i dewizowej z zagranicą. MFW sugeruje

¹⁷ U. P ł o w i e c, Problemy uczestnictwa Polski w Międzynarodowym Funduszu Walutowym, "Handel Zagraniczny" 1986, nr 6, s. 21-23.

¹⁸ M. S. K h a n, M. D. K n i g h t, Do Fund-Supported Adjustment Programs Retard Growth, "Finance and Development" 1986, No. 1, s. 30-32.

rozwój poprzez eksport, nawet jeśli działania wymagają przejściowego subsydiowania eksportu. Dlatego w programach Funduszu istnieją, z zaznaczeniem ich przejściowego charakteru, zmienne kursy walutowe, podwójny rynek walut i subwencje dla przemysłów produkujących na eksport w myśl zasady protekcji nowych gałęzi przemysłu. W ocenie Funduszu ta proeksportowa orientacja prowadzi do racjonalnej alokacji czynników produkcji i sprzyja efektywnemu rozwojowi gospodarki.

Warunki, które kraj winien spełnić, aby skorzystać z środków Funduszu o charakterze silnie uwarunkowanych obejmują:¹⁹

1. Warunki wstępne (preconditions) tj. działania, które muszą być spełnione zanim kredyt zostanie postawiony do dyspozycji zainteresowanego kraju. Dotyczą one głównie zmiany kursu waluty (dewaluacji) oraz podjęcia działań uzupełniających w postaci wzrostu podatków, zmniejszenia wydatków budżetowych lub wzrostu stopy procentowej.

2. Kryteria wykonania (performance criteria), tj. działania, które muszą być zrealizowane, aby uzyskać kolejne raty kredytu. Można wyróżnić kryteria ilościowe i jakościowe. Jakościowe zawierają zobowiązania w sprawie unikania wprowadzania lub zwiększania restrykcji w wymianie z zagranicą. Ilościowe natomiast z reguły obejmują pułap ekspansji krajowego kredytu bądź bankowego dla sektora publicznego, niekiedy pułap kredytów zagranicznych zaciąganych przez sektor publiczny. Czasami ustala się również dolny najniższy poziom rezerw dewizowych. MFW nadzoruje co kwartał, czy kraj przybliża się do jego ustaleń i w przypadku stwierdzenia niemożności spełnienia kryteriów wykonania przez kredytobiorcę, zawiesza wypłatę kolejnych rat kredytu do czasu uzgodnienia korekt koniecznych dla osiągnięcia celów programu.

3. Porozumienie w sprawie polityki gospodarczej kraju ubiegającego się o kredyt (policy understandings). Porozumienie między rządem a MFW w sprawie programu uzdrowienia gospodarki danego kraju może pokrywać się z ustaleniami zawartymi w warunkach wstępnych i kryteriach wykonania, bądź też może wybiegać poza te ustalenia np. opisując przyszłą politykę walutową dla podtrzymania konkurencyjności eksportu danego kraju, reformę fiskalną w celu stworzenia

¹⁹ M. K. K r z a k, Klient przed okienkami MFW, "Życie Gospodarcze" 1986, nr 35, s. 9.

bodźców inwestycyjnych, dostosowanie struktury cen do racjonalnej alokacji zasobów, likwidację dotacji, wzrostu stopy procentowej w celu zwiększenia akumulacji lub też reformy instytucjonalne. Ta część uzgodnień nie podlega żadnym sankcjom ze strony MFW, niemniej jednak jest analizowana przy okazji kontroli Funduszu.

Proces negocjacji warunków programu między MFW a krajem członkowskim jest z reguły trudny i długotrwały. Fundusz zazwyczaj stawia postulaty uwzględniające racjonalność działań w konkretnej sytuacji. Natomiast przedstawiciele danego kraju muszą w ostatecznych uzgodnieniach uwzględniać społeczne i polityczne aspekty przyjętych zobowiązań.

W bardziej uporządkowany sposób metody i środki stosowane przez MFW w przypadku programów dostosowawczych przedstawiono w tab. 1²⁰.

Analizując dane zamieszczone w tab. 1 łatwo dostrzec, że praktycznie wszystkie programy przemian strukturalnych, którym patronuje Fundusz, prowadzą do ograniczeń w sferze monetarnej i kredytowej, jak również mają wpływ na konsumpcję indywidualną bądź to przez restrykcje nakładane na płace i dochody (zamrożenie płac, ograniczenie zatrudnienia, ograniczenie możliwości uzyskania dodatkowych dochodów, likwidacja części świadczeń społecznych), bądź też w wyniku reform podatkowych i zmniejszenia subsydiów rządowych. Przedsięwzięcia te są przeprowadzane w ramach ograniczania wydatków rządowych i porządkowania budżetu państwa.

Wiele posunięć z przedstawionego tu zestawienia dotyczy również stosunków danego kraju z zagranicą. W tej kwestii ponad połowa przeanalizowanych programów uwzględnia reformę systemu walutowego, liberalizację obrotów handlowych oraz restrukturyzację zadłużenia z jednoczesnym wprowadzeniem w życie środków mających na celu unormowanie tego problemu w ramach rozwiązań wewnętrznych danego kraju. W zestawie uwzględnianych tu spraw stosunkowo dużo uwagi poświęca się cłom, zwłaszcza importowym.

Efektom realizacji zaleceń Funduszu jest redystrybucja dochodów, która prowadzi do zubożenia ludności miejskiej relatywnie zamożnej (tzw. klasy średniej) i nieznacznej poprawy bytu ludności wiejskiej. Te prawidłowości wskazują jednocześnie na źródła społeczne-

²⁰ Ch. A. S i s s o n, Fund-Supported Programs and Income Distribution in LDCs, "Finance and Development" 1986, No. 1, s. 34.

Tabela 1

Środki polityki gospodarczej stosowane przez MFW
w 94 programach dostosowawczych w latach 1980-1984

Rodzaj środka polityki gospodarczej	Liczba programów	%
Liberalizacja i reforma systemu walutowego kraju	52	55
Ograniczenie ekspansji kredytowej	92	96
Przedsięwzięcia mobilizujące krajowe oszczędności	51	54
Działania dotyczące płac i cen	83	88
Środki dotyczące przeobrażeń strukturalnych	70	74
Udoskonalenie lub reforma systemu podatkowego, Restrukturyzacja indywidualnego podatku dochodowego	52	55
	43	46
Działania dotyczące podatków od przedsiębiorstw	32	34
Krajowe opodatkowanie dóbr i usług	69	73
Cła importowe	54	57
Cła eksportowe	23	24
Ograniczenia funkcjonalnych wydatków rządowych	4	4
Ograniczenia bieżących wydatków rządowych	86	91
Ograniczenia w sferze płac	59	63
Ograniczenia w sferze wydatków inwestycyjnych i kredytowych	56	60
Udoskonalenie zarządzania wydatkami rządowymi	40	43
Ograniczenie lub redukcja subsydiów	39	41
Ograniczenie bieżących transferów na rzecz re-finansowania przedsiębiorstw publicznych	26	28
Działania w sferze zadłużenia zagranicznego	86	91

Źródło: "Życie Gospodarcze" 1986, nr 21, s. 10.

go niezadowolonia z programów akceptowanych przez MFW. W praktyce bowiem okazuje się, że wiele krajów zwłaszcza rozwijających się, nie jest w stanie sprostać wymaganiom funduszu w tym względzie. Wiele krajów afrykańskich obawia się programów reform zalecanych przez MFW. Jaskrawym tego przykładem może być Sudan²¹, gdzie obok

²¹ "Życie Gospodarcze" 1985, nr 22, s. 14.

innych czynników, do przewrotu politycznego znacznie przyczyniła się zaproponowana przez Fundusz polityka głębokiej dewaluacji waluty krajowej i likwidacja subsydiów państwowych dla dużej części artykułów żywnościowych.

Fundusz przestrzega dokładnej realizacji uzgodnionych programów przemian strukturalnych. W przypadku zaś niestosowania się do nich reaguje protestem i wycofuje się ze współpracy z danym krajem. Przykładami są tu doświadczenia Tanzanii w 1984 r. i Zimbabwe w 1983 r. W czasie negocjacji na temat przyznania Tanzanii kredytu w wysokości 150 mln dolarów (we wrześniu 1984 r.) Fundusz przedstawił warunki uzyskania kredytu. Dotyczyły one posunięć w zakresie poziomu kursu walutowego, dewaluacji szylinga tanzańskiego oraz zmniejszenia subsydiowania cen żywności. W obawie, aby zalecenia te (do których rząd tanzański się jak najbardziej dostosował) nie spowodowały gwałtownego spadku poziomu życia ludności, a co za tym idzie fali zaburzeń społecznych, rząd podniósł poziom płacy minimalnej oraz wysokość niektórych cen dla producentów. Wywołało to protest MFW i przerwanie negocjacji²².

Z kolei realizacja umowy kredytowej, zawartej między Zimbabwe i MFW w marcu 1983 r. została przerwana na skutek niemożności dotrzymania przez rząd tego kraju uzgodnionych warunków. Spowodowało to zablokowanie 125 spośród 305 mln dolarów przyznanych Zimbabwe przez MFW, jak również wykluczyło możliwość uzyskania dalszych pożyczek w ramach działalności MFW²³. Zawieszone porozumienie przewidywało: 20% dewaluację dolara Zimbabwe, wprowadzenie kontroli płac, ograniczenie poziomu subsydiowania cen żywności, ograniczenie kredytowania wewnętrznego i deficytu budżetowego. Niemożność utrzymania uzgodnionego poziomu deficytu budżetowego spowodowana większym niż przewidywano wzrostem wydatków na cele obronne, oświatowe oraz obsługę zadłużenia wewnętrznego była główną przyczyną przerwania realizacji umowy z Funduszem.

Kontrola Funduszu dotycząca rzetelnego wywiązywania się z uzgodnionych programów reform przeprowadzana co kwartał zasługuje na miano pedantycznej. W tym miejscu warto przytoczyć sytuację Portu-

²² "Życie Gospodarcze" 1984, nr 43, s. 14.

²³ "Życie Gospodarcze" 1984, nr 36, s. 14.

galii w połowie 1983 r.²⁴ W sierpniu tegoż roku Portugalia uzyskała od MFW 480 mln dolarów kredytu w zamian za podjęcie programu oszczędnościowego. Mimo osiągnięcia przez nią spadku zadłużenia zewnętrznego oraz ograniczenia deficytu płatniczego, czyli rezultatów nawet lepszych od założonych MFW wypłać (do lipca 1984 roku) jedynie 80 mln dolarów. Pozostałe 400 mln dolarów zablokował z powodu zbyt małego ograniczenia wydatków publicznych. Rząd portugalski zobowiązał się do wzmożenia kontroli w tej sprawie, niemniej jednak przyjęty program oszczędnościowy został poważnie skrytykowany przez opozycyjną partię komunistyczną i związki zawodowe jako prowadzący do wzrostu bezrobocia i spadku stopy życiowej ludności.

Omawiane przykłady podkreślają niektóre charakterystyczne cechy programów dostosowawczych MFW. Sugerują jednak, że programy te, ze względu na surowość uwarunkowań w nich zawartych, w praktyce mogą nie spełnić zamierzonych funkcji.

MFW spotyka się z krytyką, że stosuje kurację wstrząsową i w ten sposób przeprowadzenie jej staje się nadmiernie kosztowne społecznie²⁵. Cechą charakterystyczną tych programów jest bowiem to, że zmuszają do ograniczenia konsumpcji wewnętrznej, forsują eksport i zalecają działania, które w wielu przypadkach ograniczają perspektywy rozwojowe krajów, prowadzą do drastycznego obniżenia stopy życiowej lub też negatywnie wpływają na strukturę gospodarki, a wszystko to za cenę iluzorycznej poprawy bilansu płatniczego²⁶.

Rzeczywiście do połowy lat siedemdziesiątych programy były opracowywane na okres roku, co mogło zmuszać rządy do szybkiego działania. Jednakże od wprowadzenia mechanizmu kredytów rozszerzonych w 1974 r. obejmują one okres 3-letni, co umożliwia znacznie większą elastyczność działania. Mimo to istnieją sfery gospodarki, w których działania natychmiastowe i radykalne są konieczne i przynoszą lepsze rezultaty niż działania przeprowadzone stopniowo i łagodniej. Za przykład posłużyć mogą tu: redukcja nadmiernego popytu, zahamowanie ucieczki kapitałów i odzyskanie zaufania finansowego. Przy akceptacji społecznej eliminacja inflacji może odbyć się także metodą wstrząsową. Natomiast np. racjonalizacja struktury cen wymaga dłuższego okresu, gdyż przestawienie popytu na dobra krajowe nie może odbyć się natychmiast.

²⁴ "Życie Gospodarcze" 1984, nr 30, s. 14.

²⁵ K r z a k, op. cit., s. 9.

²⁶ "Życie Gospodarcze" 1986, nr 20, s. 10.

Pomoc finansowa Funduszu uzależniona od wprowadzenia programów dostosowawczych może przybrać formę wyższych transz kredytowych, kredytów rozszerzonych, polityki rozszerzonego dostępu do zasobów MFW oraz finansowania przekształceń strukturalnych.

Wyższe transze kredytowe (upper credit tranches)

Wyższe transze kredytowe zapewniają środki finansowe w łącznej wysokości 75% kwoty, podnosząc stan posiadania waluty narodowej kraju przez MFW do 200% kwoty członkowskiej - kraj podejmie bowiem najpierw transzę rezerwową i pierwszą transzę kredytową.

Udzielanie pomocy w ramach wyższych transz kredytowych tzn. 2, 3 i 4 wymaga ściślej współpracy kraju z Funduszem mającej na celu przywrócenie równowagi bilansu płatniczego. Wymagania Funduszu dotyczą tu polityki walutowej, a w szczególności stabilizacji waluty, zwalczania inflacji i uproszczenia systemu kursów walutowych. Ubiegający się o pomoc kraj musi przedstawić szczegółowy plan stabilizacji zawierający etapy dochodzenia do równowagi bilansu płatniczego. Uzyskanie kolejnych ciągnień, w ramach przyznanej promesy kredytowej, jest uzależnione od pozytywnej oceny skuteczności zastosowanych środków polityki ekonomicznej w celu osiągnięcia kolejnych etapów do stabilizacji płatniczej (performance criteria)²⁷. W przypadku negatywnej oceny dokonuje się konsultacji z Funduszem celem ustalenia zmian w prowadzonej polityce ekonomicznej. Dopiero wtedy kraj może dokonać następnych ciągnień zgodnie z przyznaną mu promesą kredytową.

Pomoc w ramach wyższych transz kredytowych jest przyznawana na okres od 3 do 5 lat, przy czym ostatnio przeważały kredyty 5-letnie.

Do maja 1981 r. oprocentowanie tych kredytów było uzależnione od długości trwania umowy kredytowej, np. przy kredytach rocznych wynosiło 4,375%, natomiast przy 5-letnich wzrastało do 6,375%. Od 1 maja 1981 r. wprowadzono jednolite oprocentowanie niezależnie od okresu kredytowania. Od 1 V 1986 r. do 30 kwietnia 1987 r. oprocentowanie to ustalono na poziomie 6%²⁸.

²⁷ M. G u i t i á n, Fund Conditionality. Evolution of Principles and Practice, IMF, Washington, D.C. 1981, s. 15.

²⁸ Resources of Fund Available to Members Through Variety of Policies, Facilities, "IMF Survey, Supplement on the Fund" 1986, No. 17, s. 265.

W roku rozliczeniowym 1984 z środków finansowych w ramach wyższych transz kredytowych skorzystało 35 państw na sumę 4,2 mld SDR, w 1985 - 30 krajów dokonało ciągnięć tego typu, a analogiczna suma wynosiła 2,8 mld SDR. W ostatnim roku tj. 1986 z wyższych transz kredytowych skorzystało 26 krajów, a kwota ciągnięć obniżyła się do poziomu 2,55 mld SDR²⁹.

Kredyty rozszerzone (extended facility)³⁰

W 1974 r. Fundusz uruchomił nowy rodzaj kredytów - środki rozszerzone - w celu finansowania długookresowych i strukturalnych zmian bilansu płatniczego w danym kraju spowodowanych dużymi zmianami relacji kosztów i cen, bądź też długotrwałą polityką zmierzającą do przyspieszenia rozwoju gospodarczego. Zlikwidowanie tych trudności wymaga kompleksowych zmian w gospodarce oraz dużej pomocy w dłuższym okresie. W związku z tym kredyty rozszerzone przewidują udzielanie krajom członkowskim pomocy w kwotach większych niż te, które określone są przepisami o zwykłych transzach kredytowych.

Warunkiem uzyskania tego rodzaju kredytu jest przedstawienie Funduszowi wielostronnego programu uzdrowienia gospodarki na cały okres kredytowania, przy czym szczegółowy plan działania powinien dotyczyć tylko 12 miesięcy. Każdego roku Fundusz dokonuje oceny osiągnięć gospodarczych kraju i w zależności od jej wyniku przyznaje bądź blokuje dalsze części kredytu.

Kredyty w ramach środków rozszerzonych mogą być wykorzystane w ciągu trzech lat w 6 równych ratach. Globalne zadłużenie z tego tytułu wynosi 140% kwoty udziałowej kraju członkowskiego. Istnieje jednak ograniczenie polegające na tym, że limit zasobów waluty danego kraju będącej w posiadaniu MFW nie może przekroczyć 265% kwoty tego kraju³¹. Oznacza to, że wykorzystując w pełni środki rozszerzone, kraj może dokonać ciągnięć tylko w ramach transzy rezerwowej i pierwszej transzy kredytowej, tracąc prawo do wyższych transz kredytowych.

Oprocentowanie tych kredytów jest takie samo, jak przy kredytach transzowych.

²⁹ Annual Report 1986..., tab. 14, s. 43 i tab. 1.2, s. 75.

³⁰ Gold, Conditionality ..., s. 38.

³¹ M. G u i t i á n, Fund Conditionality and the Internatio-

W latach 1974-1986 z kredytów w ramach mechanizmu rozszerzonego skorzystało wiele krajów na sumę 14,426 mld SDR, przy czym w roku 1984 dokonano ciągnięć w kwocie 4,7 mld SDR, w 1985 r. - 2 mld SDR, a w 1986 r. - 0,50 mld SDR³².

Zakupy w 1985 r. zostały dokonane przez 3 kraje w ilościach: Brazylia - 1,1 mld SDR, Malawi - 19 mln SDR, Meksyk - 0,9 mld SDR. W 1986 r. zakupów tych dokonały: Chile, Meksyk i Malawi.

Polityka rozszerzonego dostępu (policy on enlarged access)³³

W myśli decyzji Rady Wykonawczej z 11 III 1981 r. finansowanie uzupełniające (supplementary financing facility)³⁴ zastąpiono tzw. polityką rozszerzonego dostępu do zasobów Funduszu³⁵. Zgodnie z tą decyzją MFW kontynuuje udzielanie pomocy krajom członkowskim dotkniętym poważnymi kłopotami płatniczymi i w związku z tym wymagającymi większych kredytów, udzielanych na dłuższe okresy niż uzyskiwane w drodze transz kredytowych i środków rozszerzonych.

Pomoc Funduszu w ramach tej polityki następuje zarówno ze zwykłych, jak i pożyczonych jego zasobów, przy czym w myśl pierwotnych założeń członkowie podejmujący wysiłki dostosowawcze mieli prawo korzystać z środków MFW do 150% kwoty rocznie i do 450% w ciągu trzech lat. Natomiast wielkość skumulowanego zadłużenia została podniesiona do 600% kwoty niezależnie od zadłużenia z tytułu finansowania kompensacyjnego, kredytów buforowych i kredytów naftowych. Powyższe postanowienia zwiększyły absolutną wielkość pomocy Funduszu o 12,5% w porównaniu do poprzedniego okresu³⁶.

nal Adjustment Process: the Changing Environment of the 1970s, "Finance and Development" 1981, No. 1, s. 8-11.

³² Annual Report 1986..., s. 75.

³³ Annual Report 1983, IMF, Washington, D.C., s. 90.

³⁴ Finansowanie uzupełniające (supplementary financing facility) zostało uruchomione w 1977 r. W ramach tego mechanizmu kraj członkowski mógł uzyskać uprawnienia do ciągnięcia dodatkowo 12,5% kwoty wraz z pierwszą transzą kredytową i po 30% kwoty z każdą wyższą transzą kredytową czyli razem 102,5% kwoty (12,5% + 3x30%). Jeżeli zaś korzystał jednocześnie z środków rozszerzonych, jego uprawnienia dodatkowo powiększały się o 12,5% kwoty czyli razem wynosiły 152,5% kwoty (12,5% + 140%). Warunkiem otrzymania tego typu kredytów było wykazanie wysokiego zapotrzebowania na dewizy i przedstawienie szczegółowego programu przezwyciężenia trudności płatniczych.

³⁵ J. K r a n z, Podwyżki i pożyczki, "Rynki Zagraniczne" 1983, nr 76, s. 3.

³⁶ Annual Report 1981, IMF, Washington, D.C., s. 87.

Zasady rządzące polityką rozszerzonego dostępu do zasobów MFW wprowadziły pewną elastyczność w odniesieniu do członków będących w szczególnej sytuacji (np. gdy kwoty członkowskie są zbyt niskie w stosunku do potencjału ekonomicznego kraju lub gdy członkowie wprowadzają wyjątkowo rygorystyczne programy dostosowawcze) dając możliwość dokonywania większych zakupów walut niż przewidywały limity³⁷.

Zgodnie z zaleceniami Komitetu Tymczasowego na spotkaniu w Waszyngtonie, w dniach 25-26 VIII 1983 r. Rada Wykonawcza podjęła decyzję dotyczącą dostępu członków do zasobów Funduszu na rok 1984. Zmniejszono ogólne limity zakupu walut ze 150% na 125% lub 102% w ciągu roku, z 450% na 375% lub 306% w ciągu trzech lat oraz ustalono ogólny limit zadłużenia na 500% lub 408% (poprzednio 600% kwoty)³⁸. Mniejsze limity nie oznaczały jednak zmniejszenia pomocy przez Fundusz w liczbach absolutnych uwzględniając ósmą podwyżkę kwot członkowskich, ponieważ kwoty wzrosły procentowo w większym stopniu niż zostały zredukowane limity zakupu walut w MFW.

Jednakże od 1984 r. przepisy dotyczące dostępu członków do zasobów Funduszu wprowadzały stopniowe ograniczenia w wykorzystaniu środków MFW tak, że na rok 1986 obowiązywały następujące limity: w ciągu roku 90% lub 110%, w ciągu trzech lat - 270% lub 330%, zaś ogólne zadłużenie - 400% lub 440% kwoty członkowskiej w zależności od stopnia niezrównoważenia bilansu płatniczego i wysiłków podejmowanych dla jego zrównoważenia³⁹.

Finansowanie przekształceń strukturalnych (structural adjustment facility)⁴⁰

W marcu 1986 r. Rada Wykonawcza MFW zatwierdziła mechanizm finansowania przekształceń strukturalnych⁴¹. Celem tych kredytów jest udzielanie pomocy krajom słabo rozwiniętym stojącym wobec przedłużających się problemów płatniczych i które to kraje wyraża-

³⁷ Annual Report 1982, IMF, Washington, D.C., s. 83.

³⁸ S u l i m i e r s k i, op. cit., s. 22.

³⁹ Enlarged Access and Extension of Policy for 1987, "IMF Survey" 1986, No. 24, s. 399.

⁴⁰ The IMF's Structural Adjustment Facility, "Finance and Development" 1986, No. 2, s. 39.

⁴¹ Structural Adjustment Facility Provides Loans for Low-Income Developing Countries, "IMF Survey, Supplement on the Fund"... s. 270.

ją gotowość podjęcia średnioterminowego programu przeobrażeń strukturalnych skierowanych na przewyżczenie tych kłopotów i przyspieszenie wzrostu ekonomicznego.

Nowy mechanizm jest finansowany przez napływ środków do MFW, w związku ze spłatą pożyczek zaciągniętych z funduszu powierniczego⁴² w jego ponad 4,5-letnim okresie działalności. Oczekuje się, że wpływy z tego tytułu osiągną 1 mld SDR w 1987 r., 2 mld SDR w 1989 r. i 2,7 mld SDR w kwietniu 1991 r., gdy wszystkie spłaty zostaną dokonane zgodnie z planem. Komitet Tymczasowy odnotował w swoim komunikacie z dnia 7 X 1985 r., że środki te mogą być uzupełniane z innych źródeł⁴³.

Wielkość kredytu w ramach SAF została skalkulowana na 47% kwoty członkowskiej. Suma ta dostarczana jest w trzech rocznych ratach, przy czym pierwsza w wysokości 20% kwoty jest udostępniana po zatwierdzeniu 3-letniego programu uzdrowienia gospodarki i pierwszego rocznego etapu tego programu, dwie następne zaś po 13,5% kwoty po realizacji kolejnych etapów programu stabilizacyjnego. Kredyty SAF obwarowane są oprocentowaniem w wysokości 1/2% i przewidują 5-letni okres karencji, po którym następuje spłata w dziesięciu półrocznych ratach.

Kraje członkowskie, które upoważnione są, z uwagi na niski poziom dochodu narodowego na głowę ludności, do korzystania z pożyczek Międzynarodowego Stowarzyszenia Rozwoju⁴⁴, mogą być beneficjentami kredytów w ramach nowego mechanizmu. Wymagana jest jednak ścisła współpraca kraju z Bankiem Światowym i Funduszem na odcinku realizacji programu stabilizacyjnego. Podjęty program przemian strukturalnych musi zawierać zestawienie potrzeb i celów oraz prio-

⁴² Fundusz powierniczy (trust fund) został utworzony w 1976 r. w celu udzielania pomocy na ulgowych warunkach krajom najsłabiej rozwiniętym, wytypowanym przez MFW. Środki na ten fundusz pochodziły z zysku osiągniętego ze sprzedaży złota MFW (25 mln uncji) na aukcjach po cenie wolnorynkowej. Kredyty w wysokości 5,3% kwoty członkowskiej, oprocentowane od 0,5-1% udzielane były na okres 10 lat.

⁴³ Board Approves First Program Under New Low-Income Facility, "IMF Survey" 1986, No. 16, s. 253.

⁴⁴ Z krajów upoważnionych do korzystania z pożyczek Międzynarodowego Stowarzyszenia Rozwoju Chiny i Indie, których kwoty reprezentują ponad połowę ogółu kwot wszystkich członków mających prawo korzystać z zasobów MSR postanowiły zrezygnować z możliwości dokonywania osiągnięć w ramach SAF. The IMF's Structural Adjustment Facility..., s. 39.

rytety i główne kierunki działania w zakresie makroekonomicznych i strukturalnych dostosowań. Ponadto winien zawierać informacje dotyczące zewnętrznych źródeł finansowania włączając wielkość środków udostępnianych w ramach SAF oraz Banku Światowego i jego afiliacji. Ten ramowy program musi być przeglądany i modyfikowany każdego roku, w związku z postępami osiągniętymi w ramach rocznych planów. Plany roczne mające charakter uzupełniający w stosunku do ramowych programów określają szczegółowo cele, które kraj zamierza osiągnąć, konkretyzują środki polityki gospodarczej służące do osiągnięcia tych celów, wskazują cele pośrednie, które potrzebne są, aby kontrolować działania zmierzające do realizacji głównych celów.

Pierwszym krajem członkowskim, który skorzystał z kredytów typu SAF jest Burundi (8 VIII 1986 r.)⁴⁵. Fundusz przyznał temu krajowi środki w wysokości 20,069 mln SDR na poparcie 3-letniego programu przemian strukturalnych podjętego przez Burundi.

Przedstawione formy pomocy finansowej udostępnianej przez MFW świadczą o tym, iż działalność kredytowa Funduszu rozwinęła się znacznie, począwszy od polityki transzowej poprzez finansowanie kompensacyjne, kredyty buforowe, kredyty naftowe, finansowanie uzupełniające, politykę rozszerzonego dostępu, a skończywszy na mechanizmie finansowania przekształceń strukturalnych. Ewolucja ta jest dowodem, iż Fundusz uruchamia coraz to nowe formy pomocy dostosowując je do zmieniających się potrzeb krajów członkowskich oraz warunków w gospodarce światowej. Niektóre z nich miały charakter przejściowy jak np. kredyty naftowe, które obowiązywały w latach 1974-1975 w celu złagodzenia skutków znacznej podwyżki cen ropy naftowej dla ich importerów, czy też finansowanie uzupełniające, które zostało zastąpione polityką rozszerzonego dostępu w celu stworzenia możliwości dokonywania większych zakupów walut niż przewidywały limity. Inne zaś uzupełniają podstawę działalności kredytowej MFW czyli transze kredytowe, jak np. środki rozszerzone, czy uruchomiony ostatnio mechanizm finansowania przekształceń strukturalnych.

Jak podkreślano wcześniej, w ostatnim dziesięcioleciu szczególnego znaczenia nabrały kredyty silnie uwarunkowane, które można uzyskać po przedstawieniu i uzgodnieniu z MFW programu przemian strukturalnych. Fundusz jest jedyną instytucją, która może skłonić

⁴⁵ Board Approves First Program..., s. 241.

rzędy krajów członkowskich do prowadzenia długookresowej polityki uzdrawiania gospodarki, ponieważ dysponuje odpowiednim narzędziem w tym celu, a mianowicie uwarunkowaniem pomocy.

Istnieją opinie, rozpowszechniane zwłaszcza wśród krajów rozwijających się, że wymagania Funduszu stawiane przed członkami dotkniętymi trudnościami zrównoważenia bilansu płatniczego są zbyt surowe⁴⁶. W istocie warunki te niekiedy są ostre, ale zawsze kładzie się nacisk na wszechstronną konsultację z władzami danego kraju. Realizacja programów uzdrawiania gospodarki i finansów jest trudnym zadaniem wymagającym drastycznych procesów przystosowawczych, powodujących napięcia w gospodarce, a nawet napięcia społeczne i polityczne. Z tego też względu budzi ona wiele kontrowersji. Ówczesny dyrektor generalny MFW, J. de Larosière podkreślił, że Fundusz zdaje sobie sprawę z tego, iż ze strony krajów dłużniczych konieczne są pewne ofiary, aby te programy zrealizować⁴⁷. Głównie chodzi tu o ograniczenie popytu wewnętrznego, w celu przystosowania go do posiadanych środków przy jednoczesnym forsowaniu produkcji szczególnie proeksportowej. Jest to zadanie niewątpliwie trudne do wykonania, ale realizacja tego przedsięwzięcia uruchamia nie tylko dalszą pomoc finansową Funduszu, ale przede wszystkim umożliwia znacznie większy dopływ środków z zagranicy na warunkach rynkowych.

Ustosunkowując się do opinii, że warunki nakładane przez Fundusz na kraje dłużnicze są zbyt twarde, J. de Larosière stwierdził, że uzdrowienie dla ich gospodarki jest koniecznością wynikającą z ograniczonej ilości środków wewnętrznych. Pomoc finansowa udostępniana tym krajom przez MFW ma ułatwiać przebieg procesu uzdrawiania gospodarek, a środki Funduszu dają dodatkowy efekt w postaci poprawy wiarygodności kredytowej tych krajów i zwiększonego dopływu środków z innych źródeł. Gdyby wobec tego złagodzić warunki nakładane przez MFW, uległoby zmniejszeniu zaufanie do programów reform krajów dłużniczych, a w konsekwencji akcja kredytowa banków komercyjnych zostałaby wydatnie ograniczona⁴⁸.

⁴⁶ IMF Austerity Prescriptions Could Be Hazardous, "Business Week" 1983, No. 7, s. 111.

⁴⁷ Resolution of Debt Difficulties Requires Adjustment Financing, "IMF Survey" 1983, No. 9, s. 128.

⁴⁸ G. B i r d, A Role for the International Monetary Fund in

Poza tym należy podkreślić, że te twarde warunki zalecane są wszędzie tam, gdzie władze danego kraju prowadzą szczególnie nieefektywną politykę ekonomiczną tak, że stan ich gospodarki wymaga rzeczywiście radykalnych działań.

Zasadnicze tezy obrony programów dostosowawczych Funduszu mówią, że faktycznie w pierwszym roku ich realizacji tempo wzrostu gospodarczego ulega obniżeniu. Jednakże działania zmierzające w kierunku zwiększenia inwestycji i poprawy ich efektywności podobnie jak zalecana przez MFW dewaluacja waluty krajowej, będą przynosić efekty w dłuższym okresie. Zaś wszelkie nieporozumienia związane z oceną programów przemian strukturalnych autoryzowanych przez Fundusz wynikają głównie z błędnej interpretacji, że ich cechą podstawową jest ograniczanie popytu wewnętrznego w drodze posunięć walutowych i fiskalnych. Podkreślić należy, że jest to problem kontrowersyjny, a jedynie fakty z życia gospodarczego krajów członkowskich pokażą być może w przyszłości, gdzie tkwi racja.

Mimo wielu zarzutów pod adresem warunków, jakie narzuca Fundusz na kraje dłużnicze, jego rola w rozwiązywaniu problemów zadłużenia światowego nie ulega wątpliwości, chociaż w ostatnich latach daje się zauważyć ograniczanie środków udostępnianych przez MFW krajom członkowskim w związku z procentową obniżką limitów dostępu do zasobów Funduszu oraz wzrostem udziału kredytów silnie uwarunkowanych w ogólnej sumie wszystkich ciągnięć. Te zmniejszone limity globalnego zapożyczania się (w 1981 r. 150% kwoty rocznie, 450% w ciągu 3 lat, a skumulowane zadłużenie - 600% kwoty, zaś w 1986 r. - 90% lub 110% kwoty rocznie, 270% lub 330% w ciągu 3 lat i ogólne zadłużenie - 400% lub 440% kwoty członkowskiej) mają związek z daniem władz MFW z chęcią zapobieżenia narastaniu kryzysu zadłużeniowego w świecie. Ponadto realizacja surowych programów stabilizacyjnych warunkująca uzyskanie wysokich kredytów stanowi szansę na rozwiązanie problemów płatniczych dla najbardziej zadłużonych krajów.

Być może słuszny będzie w tym miejscu wniosek, że MFW lansuje filozofię udzielania pomocy w nieco mniejszym wymiarze, ale za to uwarunkowanej odpowiednio do powagi sytuacji płatniczej kredytobiorcy. Niezależnie od tego Fundusz poszukuje nowych, doskonalszych mechanizmów udzielania pomocy finansowej swoim członkom.

Economic Development", Banca Nazionale Del Lavoro, "Quarterly Review" 1982, No. 143, s. 427-451.

Przykładem jest tu wspomniany wyżej mechanizm structural adjustment facility, uruchamiający dodatkowe środki dla najbiedniejszych krajów członkowskich Funduszu, realizujących programy przemian strukturalnych.

Wiesława Włodarczyk-Guzek

FINANCIAL ACTIVITY AND STABILIZATION PROGRAMMES
OF THE INTERNATIONAL MONETARY FUND

The authoress has divided financial resources of the IMF into non-conditionality, low-conditionality and high-conditionality resources.

In the last decade, financial facilities encompassed by high-conditionality have assumed the greatest importance. They may be obtained after submitting a programme of structural adjustments aiming at elimination of deficit in the balance of payments, obtaining acceptance of such a programme by the IMF, and making a commitment by an interested country to implement this programme.

In this connection, the authoress has found it advisable to discuss stand-by arrangements, which have become the main instrument of the principle of conditionality of the IMF assistance and programmes of structural changes before proceeding to the review of high-conditionality mechanisms such as: upper credit tranches, extended facilities, policy of enlarged access, and structural adjustment facilities.